

Mer areal - en del av totaløkonomien

Å tilby dyra god plass kan gi gevinst i form av bedre tilvekst og redusert oppfôringstid. Dyrevelferd og investering i nybygg kan forsvares økonomisk.

Tore Stokke | Nortura
Bård Næss | NLR Nord-Trøndelag

Det er ingen tvil om at det generelt stilles strengere krav til økologisk produksjon enn til konvensjonell produksjon. Noen av disse ekstra kravene gjelder areal for dyr i driftsbygning. Ut fra dette, er det naturlig å konkludere med at bygg til økologisk produksjon blir dyrere. Dagens praksis ved nybygg kan derimot tyde på at dette ikke nødvendigvis er tilfelle.

Løsdrift innfrir ofte økokrav

Ved planlegging av nytt løsdriftfjøs for ammeku, viser det seg at gårdbrukere med konvensjonell produksjon også ofte legger vekt på god plass i bygningen. Dette innebærer gjerne at dyrene får så god plass at bygningen også tilfredsstillende de økologiske kravene. Når det satses på løsninger med talle eller liggebåse, vil areal pr dyr som regel komme opp i 5-8 m² pr dyr. Dette gjelder også når produksjonen er konvensjonell. Selve planløsningstypen gjør altså at arealet i mange tilfeller tilfredsstillende økologiske krav.

Det er verdt å merke seg at bygg for økologisk produksjon må ha tett liggeunderlag. Følgelig kan ikke bygg basert på fullspaltegolv omdisponeres direkte til økologisk drift.

Plass gir velferd og tilvekst

Det å bygge med areal utover det som er kravet til konvensjonell produksjon, kan anbefales med bakgrunn i blant annet dyrevelferd og tilvekst. Undersøkelser med slakteokser gjort av Ingvarsen & Andersen (1993), viste 15 % økt tilvekst ved å øke arealet pr okse fra 2,5 - 4,5m². Det ble også større fôropptak og bedre fôrutnyttelse, noe som førte til at oppfôringstida ble redusert. Kortere oppfôringstid gir flere slakt ut fra fjøset pr tidsenhet, og dermed økt dekningsbidrag pr dyreplasse/tidsenhet, forutsatt at nye kalver settes inn i fjøset etter utslaktning. En må naturligvis se denne økningen i inntjening i forhold til de økte kostnadene et større bygg medfører. Mye tyder imidlertid på at totaløkonomien ikke blir dårligere dersom det prioriteres god plass til dyra.

Bygg fleksibelt

Et annet aspekt er fleksibilitet i bygningen. Et romslig konvensjonell fjøs med eget liggeareal til dyra kan uten ombyggingskostnader senere legges om til økologisk. Spesialiserte ungdyrfjøs bør i dag bygges slik at de senere enkelt kan omdisponeres til ammeku, dersom tilgangen på fôringskalv blir vanskelig.

Å bruke tid i planleggingsfasen er viktig når man skal bygge nytt for dyra. Her går oksene i nytt oppfôringsfjøs. Foto: Bård Næss

Gamle fjøs gir utfordringer

Dersom en tar utgangspunkt i et gammelt fjøs for å tilpasse det til økologisk produksjon, kan det være andre utfordringer som dukker opp. Mest sannsynlig vil en eldre planløsning ikke tilfredsstillende de kravene til areal som økologisk produksjon krever. En kommer da ofte i en situasjon der en enten må redusere antall dyr eller utvide bygningsarealet.

En utvidelse av arealet kan gjøres på mange forskjellige måter, og mulighetene må vurderes i det enkelte tilfellet. Noen steder er det kanskje mest hensiktsmessig med et tilbygg til eksisterende fjøs, mens andre steder kan en løsning med liggeareal i en bygning og eteareal i en annen være en god løsning. Det kan være lurt å ta kontakt med noen som har erfaring med forskjellige løsninger i en slik ombyggingsprosess.

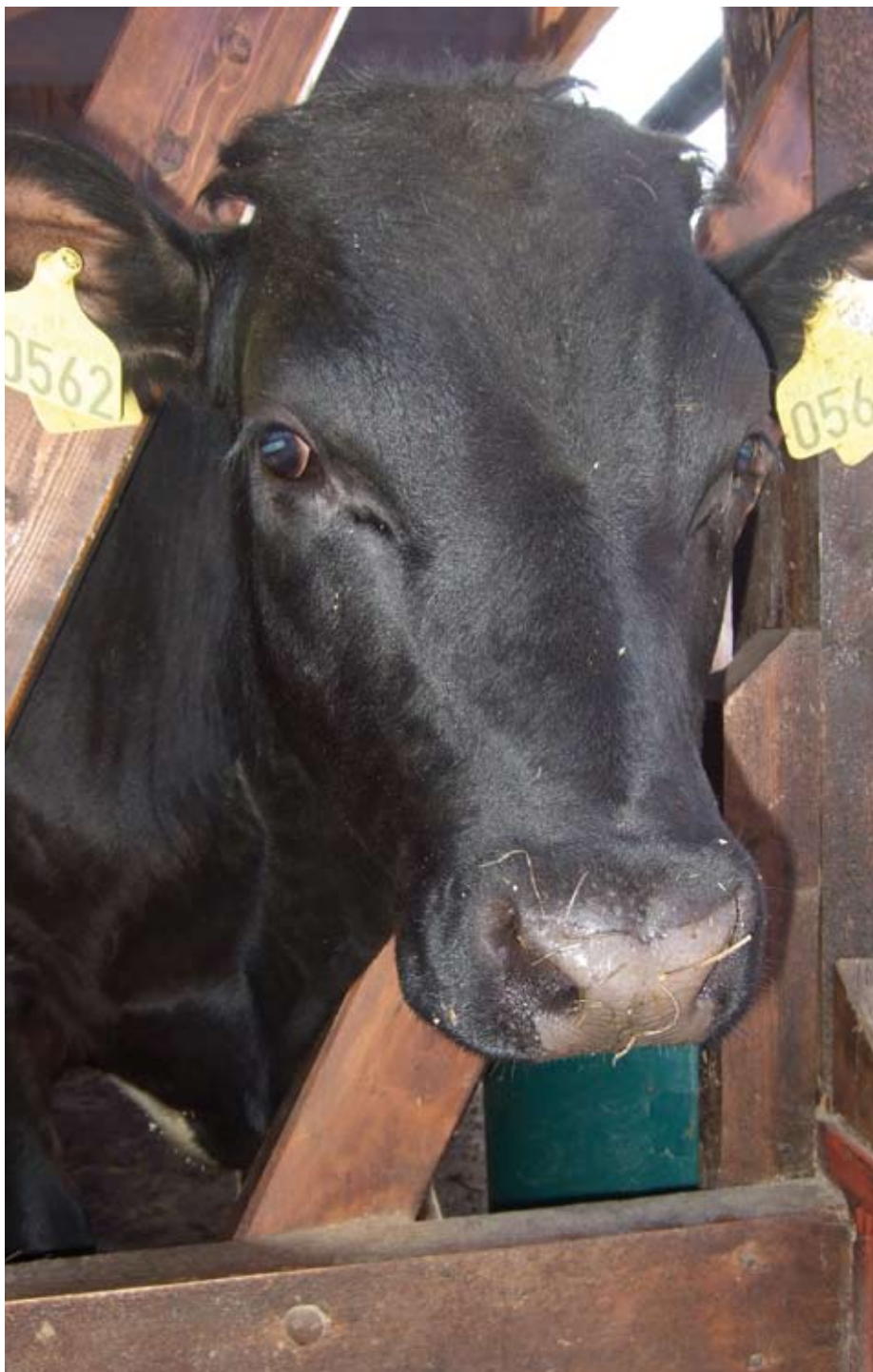
Avdekke pressområder

I tillegg til å sikre nok totalareal pr dyr er det like viktig å påse at arealet benyttes på en best mulig måte. Pressområder og flaskehalsar må avdekkes på tegnebrettet. Deretter må tegningene evt. justeres. Områder rundt fôr og vann er typiske pressområder, og det er derfor meget viktig å påse at gjødselgang ved fôrbrett får stor nok bredde. Overganger gjennom liggebåstrekker må også dobbeltsjekkes med hensyn til om de er planlagt brede nok, da dette er flaskehalsar i et liggebåsfjøs.

Innendørs slutfôring mulig

Alle økologiske storfe skal i prinsippet enten ut på beite eller luftes på annen måte. Lufting av okser er en utfordring, men det har etter hvert kommet opp en del eksempler på luftegårder som fungerer godt.

Mattilsynets godkjenning av at okser kan slutføres inne de 3 siste månedene (maks en femtedel av dyrets levetid), gjør at det vil være mulig å legge opp produksjonen på en slik måte, at det ikke blir behov for egen luftegård. Dette krever en god logistikk og konsentrert vårkalving. Da vil oksekalfene være ute på beite den første sommeren og kan så gå inne i løsdrift fram til slakting på sensommeren året etter. Hvilken løsning som passer best må vurderes på det enkelte bruk.

I følge en vitenskapelig undersøkelse, fikk man større fôrøpptak, bedre fôrutnyttelse og korterer oppfôringstid ved å øke arealet for okser. Foto: Bård Næss

Bruk tid på plassering

Et annet meget viktig moment er plasseringen av nye fjøs, med tanke på tilgang til beiter, evt. luftegård, senere utvidelsesmuligheter osv. Gode økonomiske og praktiske vurderinger av alle reelle alternativer er viktig å

gjennomgå før man tar et valg. God tid i planleggingsprosessen og innhenting av evt. nødvendig bistand utenfra er viktig.

tore.stokke@nortura.no
bard.nass@lr.no

